

ELEKTRONİK GÖZ VE TÜRKİYE’DE KAMERALI HAYAT

Mete YILDIZ

Hacettepe Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
myildiz@hacettepe.edu.tr

R.Erdem ERKUL

Hacettepe Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
erkul@hacettepe.edu.tr

ÖZET

Bu bildiri Türkiye’de kamusal alanların kapalı devre televizyon kameralarıyla denetlenmesi konusu incelenmektedir. Bu amaçla kameralı denetimin kamu sektöründe Türkiye’deki önemli örneği olan MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu) kent bilgi ve güvenlik sistemi hakkında bilgi toplanmıştır. Bildiri kameralı denetimin kişilik haklarını ihlal edip etmediği ve bu tür sistemlerin performanslarının nasıl değerlendirilebileceğinin tartışılması ile son bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamera, denetim, güvenlik, e-devlet

ABSTRACT

This study examines the use of close circuit television systems (CCTV) in public places by government authorities. The most important example of this phenomenon in Turkey, MOBESE (Mobile Electronic System Integration) Project, is presented as a case. The study concludes with the discussion of whether camera surveillance violates personal privacy and how to evaluate the administrative performance of these systems.

Keywords: Cameras, surveillance, security, e-government

1. GİRİŞ

“Foucault’un da son derece çarpıcı bir biçimde ortaya koyduğu, “bir veya daha çok kişinin iletişim ya da eyleminin sistematik olarak araştırılması ya da izlenmesi” (Bogonikolos) olan gözetim kavramı son dönemde, İnternet gibi enformasyon teknolojilerinin gelişim sürecine paralel olarak özel bir önem kazanmıştır.

Bu sayede toplanan kişisel enformasyonun miktarı sürekli artmıştır. Enformasyon teknolojileri, potansiyel olarak olağanüstü kalabalık bir kitleyi, gözetimciler için, görünmeksizin ya da bilinmeksizin izlenebilir hale getirmiştir”.¹

Gözetim toplumu gözetim temelli teknikler kullanarak örgütlenen toplumun adıdır. Gözetim altında olmak kişinin hareketlerinin ve faaliyetlerinin toplumu oluşturan örgütler ve yönetim birimleri adına teknoloji kullanarak kayıt edilmesi demektir. Kayıt altına alınan bu veriler ayıklanır, kategorilere ayrılır ve hayatımızı etkileyecek birçok kararın verilmesinde kullanılır(Report on the Surveillance Society,2006:5). Gözetim sektörü bugün itibari ile dünya çapında 1 trilyon \$’lık bir sektör halini almıştır..

2. Türkiye’de Kameralı Hayat

İstanbul’u 3500 araç ve 570 kamerayla 24 saat tarayacak olan bir güvenlik sistemi.

M.O.B.E.S.E., İstanbul Valiliği’nin desteği ile İstanbul Emniyet Müdürlüğü bünyesinde faaliyete geçirilen “Kent Bilgi ve Güvenlik Sistemi”dir. İstanbul halkına sunulmakta olan kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi, yönetim işlevinin kolaylaştırılması, muhtarlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve suç sayısının düşürülmesi hedeflenmektedir.

Bu çerçevede 952 muhtarlık, 3500 polis aracı, 150 mobil polis karakol ünitesi, İl ve İlçe Komuta Merkezleri ve İl Emniyet Müdürlüğü hizmetlerinin yürütülmesini sağlayan 12 ayrı sistem, yazılımlar ile entegre edilmiştir. Acil durum hizmetleri “emergency” (iftaiye, sağlık, vb.) başta olmak üzere, zamanla gerekli görülen diğer kurumların da sisteme entegre edilmesi planlanmaktadır.

Böylelikle, söz konusu hizmetlerin yürütülmesiyle ilgili olarak, İstanbul ilinde görevli bulunan yöneticilerin, yönetim ile ilgili görevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilmeleri mümkün olacaktır.²

Sistem Nasıl çalışıyor?

İstanbul’un güvenliğine hizmet eden bu projede 12 adet 2x1.5 metre, bir adet 3x2 metre ve toplamda 9x16.5 metre ebatlarında dev ekranlardan şehrin uydu haritaları üzerinde güvenlik güçlerinin hareket ve çalışmaları izleniyor. İstanbul’un belirli noktalarına altışar metrelik direklerle yerleştirilen dijital kameralar, kiralık hatlar üzerinden merkeze bağlı. Ve merkeze 24 saat görüntü aktarıyorlar. Toplam 570 kameradan

¹ Veysel Bozkurt,internet kongresi 1999:3.

² www.mobese.gov.tr, 14.12.2006

alınan görüntüler, eşzamanlı olarak izlenebiliyor. Bu görüntüler uzun süreli kayıtlarla depolanıyor. Kameralardan gelen görüntüler dörderli gruplar halinde ekranlarda yayınlanıyor. Bölgesel olarak gruplandırılan bu ekranlardaki görüntüler ilgili bölüm yetkilisi tarafından bilgisayar vasıtasıyla takip edilerek lüzûmu halinde 16 ekrandan oluşan dev ekrana da yansıtılıyor. Kamera sayısının artması durumunda görüntüler de değişiyor.

Polisler, merkezle nasıl bağlantı kuruyor?

İstanbul çevresinde asayişten sorumlu polis araçlarına tablet PC'ler dağıtıldı. Bu sayede polis memurları, merkezle kesintisiz haberleşebiliyor. Bu tablet PC'ler üzerindeki GPS'ler sayesinde de araçların yeri İstanbul'un operasyon merkezindeki dijital harita üzerinde rahatlıkla takip edilebiliyor.

Merkezlerde Kurulu Dev Ekranlar var mı?

12 operasyon bölgesinin dijital haritası 12 ayrı projeksiyonla 100 inçlik görüntüler halinde yansıtılıyor. Olay olan bölgeler ise daha büyük çaplı projeksiyonlarla 200 inçlik görüntüler şeklinde dev ekranlara gönderiliyor. Bu görüntüler operasyon merkezindeki toplantı salonundan bizzat koordine edilebilecek şekilde tasarlandı.

Kameralarla yakalanan suçluların kimlik bilgileri nasıl tespit ediliyor?

Tüm muhtarlıklar çevrimiçi 24 saat operasyon merkezine bağlı. Bu bağlantı sayesinde, ellerindeki bilgiler merkezde toplanıyor. Muhtarlar, kendilerine bağlı olan kişilerin özlük bilgileriyle birlikte fotoğraflarını merkeze gönderiyor. Böylece merkezde geniş bir bilgi havuzu oluşuyor. Sistem üzerinde çalışan 'göz retinasından teşhis programı' da ekrandan olaylara karışan şahısların bu bilgi havuzundan faydalanarak teşhis edilmesini sağlıyor. Böylece suçlular daha hızlı ve doğru tespit ediliyor. Bu sistem sayesinde, suçlulara verilen göz dağı ve sürekli takiple gasp, yankesicilik, kapkaç gibi günlük hayatın içine girmiş suçlar kontrol altına alınıyor.

Kamerahlı sistemin kişilik haklarını ihlal ettiği yönünde eleştiriler...

Asla özel alana girilmiyor. Yazılım sayesinde birtakım evler ve işyerlerinde kameralar var, özel akıllı yazılım sayesinde özel alan izlenemiyor. Çok incelikli bir sistem. Ayrıca kameraları izleyenler de izleniyor. Suç dışında bir görüntüyü incelemeye çalışanlar tespit ediliyor.

İstanbul Valiliği İl Özel İdaresi tarafından finanse edildi. 20 trilyon liraya mal oldu. Ve Merkez, İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün Vatan Caddesinde.³

- Diyarbakır'da Pilot Uygulama içerisinde...
 - Projenin Mobil kısmı
 - Adres bilgi sistemi, GPRS, Dijital haritalar...
- İstanbul'da 2005 yılından itibaren uygulanan sistem. (Mobese)
 - Kablolulu yayın.
 - 3 ayaklı
 - Çağrı yönetim merkezi (155, telsiz, kamera ile sisteme veri girişi)
 - Mobil Uygulamalar (tablet bilgisayarlar,gprs, kişi araç sorgusu)
 - Kameralar (sistem parametreleri: normalin dışında faaliyet-kışı sayısı)
- Ankara'da 2007 faaliyete geçilmesi planlanmakta.Şu anda ihale süreci devam etmekte. Kablosuz görüntü aktarımı olacak ve projenin işlem maliyetlerini azaltacağı düşünülmekte.

Projenin bileşenler ise;

- Komuta Kontrol Merkezi (K.K.M.)
- Araç Takip Sistemi (A.T.S.)
- Mobil Araç Sorgulama Sistemi (M.A.S.)
- Mobil-K Ünitesi (MOBİL-K)
- Karınca Evrak Transfer Sistemi (K.E.T.SİS.)
- Nezarethane İyileştirme ve Kontrol Merkezi (N.İ.K.S.)
- **Bölge Görüntüleme Sistemi (B.G.S.)**
- Plaka Algılama Sistemi (P.A.S.)
- Muhtarlık Otomasyon Sistemi (M.O.S.)
- Asayiş Otomasyon Sistemi (AS.O.S.)
- Mobil Operasyon Yönetim Merkezi (MO.YÖN)
- İstanbul Emniyet Müd. Bilgisayar Ağı (İEMNET)

Tebliğimizde bölge görüntüleme sistemi ele alınmıştır.

Bölge görüntüleme sistemi, halkın yoğun olarak bulunduğu ve geçiş güzergahı olarak bilinen yerlere konulan kameralar ile, bu kameralardan alınan görüntülerin merkeze sürekli olarak aktarılıp kaydedilmesinden oluşmaktadır.

Bölge görüntüleme sistemi, kanunlara aykırı olarak yapılacak olan toplantı ve gösterilerde, kimlik ve suç tespitine yönelik olarak kullanılabilir. Plaka

³<http://www.bilisimdunyasi.net.tr/yazi.asp?sayi=1&yazi=202> adresinde Sürat Teknoloji Genel Müdürü Harun Şahin ile yapılan röportaj

tanıma sistemleri ile entegre olarak çalıştırılabilecektir. Asayiş hizmetlerine yönelik olarak da fayda sağlayacak bir sistemdir. Özellikle aşayişe müessir suçlara meyilli olanlar üzerinde caydırıcı etki bırakabilecektir. Beklenmeyen durumlar, depremlerde ve adli olaylarda sistem kullanılmaya devam edecektir.⁴

Tebliğimizi destekler nitelikte Sabah, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde mobese ile ilgili çıkan haberler taranmıştır. 13.06.2005 tarihinden itibaren.

Sabah	Hürriyet	Milliyet
316	80	32

3. İngiltere Örneği

- İngiltere’de kamera kullanımı 1960’larda başladı. Kaçak çöp dökmeden soygun ve vergi kaçakçılığına kadar pek çok suçu kayıt etti.
- Toplam 4.200.000 kamera mevcut. Londra’da ise 500.000 kamera. 14 kişiye 1 kamera düşmekte. son 10 yılda 500.000.000 pound harcama yapılmış.
- Yapılan araştırmalar kameraların suç oranında kayda değer bir düşüşe sebep olmadığını göstermiştir.⁵
- Londra’da yaşayan İnsanlar, günde ortalama 300 defa bu kameralara takılıyorlar.⁶
- Londra’daki Çift Katlı otobüslere 2002 senesinde “gözleyen gözlerin altında güvendesiniz” yazılı ilanlar verilmiştir

4. Kameraların Etkisinin Ölçülebilirliği?

- Olası faydaları;
 - Suça yönelik caydırıcılık.
 - Bireyin kendini güvende hissetmesi.
 - İdari Maliyeti Azaltıyor.
 - Güvenlik birimlerinin daha etkin ve hızlı hareketinin sağlanması.
 - Terör olaylarında kısa süreli çözüm ve yeni olabilecek olayların bu sayede önlenmesi. (11 Eylül- Londra Metro Saldırıları
- Olası zararları
 - Mahremiyeti İhlal...
 - Verilerin (görüntülerin) kötü niyetli kişilerin eline geçmesi.

⁴ www.mobese.gov.tr

⁵ Report on the Surveillance Society, september2006.

⁶ http://www.olaygazete.co.uk/haber_oku.asp?haber=1532

- Suçun kamerasız bölgelere kayması?
- Bireyin kameranın varlığından dolayı güvenlik açısından rahavete kapılması.

Performans Kriterleri

- Kameralı sistem ve öncesine ait suç istatistiklerinin karşılaştırılması.
- Suçlular ile yapılan görüşmeler.
- Güvenlik Birimleri ile yapılan görüşmeler.
- Vatandaşın algısını ölçen çalışmalar. (Anket ve Mülakatlar)
- Projeden elde edilen mali fayda.

Bu kriterler ile projenin faydalı olup olmadığını ölçmek mümkün olabilir...

Yasal Düzenleme

Konu ile ilgili kanunlarımızdaki maddelere bakacak olursak;

TCK Md.134. Kişilerin özel hayatın gizliliğini ihlal eden kimse 6 aydan 2 yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesi halinde, cezanın alt sınırı 1 yıldan az olamaz.(Sulh Ceza)

Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri ifşa eden kimse, 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.(Asliye Ceza)

Tck md.135. Hukuka aykırı olarak kişisel verileri kayıt eden kimseye 6 aydan 3 yıla kadar para cezası verilir.

Anayasa Md.20. – Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. (Mülga cümle: 3.10.2001-4709/5 md.)

Günümüz itibarıyla kablosuz görüntüleme sistemi dışındaki kişilere ait ev ve dükkanlara kamera yerleştirilmek için herhangi bir güvenlik biriminden izin alınmasına gerek yoktur.

Maddeler bize özel hayatın gizliliği konusunda yön tutmakta. Mahkeme kararı olmadan başka bir şahsı dinlemek veyahut kayıt altına almak yasal değil. Bu çalışmada bundan sonraki çalışmalara yön tutmak açısından bir tebliğ sunulduğu için bu konuya derinlemesine inilmeyecektir.

ÖNERİLER

- Yasal Düzenlemelere yeni madde eklenmesi.
(Ülkemizdeki kameraların Güvenlik birimlerinden izin alınarak ve bilgisi dahilinde monte edilmesi)
- Sistemin Güvenilirliği...
- Herhangi bir suçun olmadığı görüntülerde uzun süreli arşivleme yapılmaz ise mahremiyet açısından kameralar hakkındaki bireyin olumsuz kanaati azaltılabilir.
- Farkındalık yaratmak ve vatandaşa projeyinin yararlarını anlatmak adına proje ile ilgili gerekli bilgilendirme toplantılarının yapılması.
- İnternet ortamında Projenin İstatistiki Bilgilerinin Şeffaf bir biçimde yayınlanması.

5. SONUÇLAR

Sonuç olarak, kameralar yoluyla kamusal alanlarda yapılan denetimin günümüzün artan asayiş ve terör tehditlerinin de etkisiyle önemli bir sektör haline geldiği söylenebilir. Yönetim bilimi açısından incelendiğinde yasal düzenlemelerle kameralı sistemin kişisel hayatın gizliliğini ihlal edebilecek kullanımlarının önlenmesi önem arz etmektedir. Teknik olarak da sistemin kötü niyetli kişilerin kullanımından mümkün mertebe korunması önemli görünmektedir. Bu konuda yönetim bilimi açısından en önemli sorun, kameralı denetim sistemlerini performansının nasıl ölçülebileceği konusudur. Çeşitli akademik çalışmalarda kameralı sistemin yönetsel performans açısından değerlendirilmesinde (i) kameralı sistem ve öncesine ait suç istatistiklerinin karşılaştırılması, (ii) suçlular ile yapılan derinlemesine mülakatlar, (iii) güvenlik birimleri ile yapılan görüşmeler, (iv) vatandaşın suça yönelik algısını ölçen çalışmalar (anket ve mülakatlar) ve (v) projeden elde edilen mali faydanın performans ölçütü olarak kullanıldığı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda kimi zaman kamera kullanımının suçu caydırdığı veya kameraların olmadığı bölgelere yönelttiği, kimi zaman ise kamera sistemlerinin kullanıldıkları bölgedeki suç oranında ciddi bir değişmeye neden olmadığı bulunmuştur. Bu konuda ayrıntılı araştırmaların ülkemizde de yapılması gerekmektedir.